

LBRIS

We know
books

Loredana TERC-VLAD

ETICĂ ȘI INTEGRITATE ACADEMICĂ

Caiet de seminar

CUPRINS

Introducere.....	15
S.I. Utilizarea softului <i>Turnitin</i> pentru identificarea posibilului plagiat (Seminar introductiv-orientativ)	21
I.1. Noțiuni introductive despre abaterile de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare.....	22
<i>I.1.1. Reglementări privind respectarea bunei conduite în cercetare</i>	<i>22</i>
<i>I.1.2. Definierea conceptelor-cheie în domeniul eticii academice</i>	<i>26</i>
<i>I.1.3. Fundamente axiologice și structurarea analitică a practicilor de plagiat</i>	<i>29</i>
<i>I.1.4. Forme specifice de manifestare a plagiatului și indicatori de severitate</i>	<i>32</i>
I.2. Instrumente și funcții principale disponibile în <i>Turnitin</i>	34
I.3. Interpretarea raportului de similitudine în contextul procesului academic de evaluare.....	36
<i>I.3.1. Indicatorul de similitudine – semnificație și interpretare</i>	<i>36</i>
Activități practice	38
Bibliografie minimală.....	41
S.II. Construcția unei aplicații în vederea obținerii avizului etic (Seminar aplicativ bazat pe discuții colective).....	44
II.1. Structura și conținutul aplicației pentru obținerea avizului etic	46
Activități practice	49
Bibliografie minimală.....	51

S.III. Avizul etic. Funcționarea comisiilor de etică a cercetării (Seminar aplicativ bazat pe valorificarea experienței profesionale)	53
III.1. Organizarea, funcționarea și atribuțiile comisiilor de etică a cercetării în mediul universitar	54
III.2. Componenta și organizarea subcomisiilor de etică a cercetării	56
III.3. Rolul organismelor naționale în domeniul eticii cercetării	59
III.3.1. <i>Consiliul Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării</i>	59
III.3.2. <i>Comisia Națională de Etică a Managementului Universitar</i>	60
III.3.3. <i>Comisia Națională de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare</i>	62
Activități practice	65
Bibliografie minimală	68
S.IV. Etica publicării rezultatelor cercetării. Reguli de COPE (Seminar aplicativ bazat pe exersare colectivă)	70
IV.1. Comitetul pentru etica publicării – COPE – prezentare generală	71
IV.2. Practici fundamentale COPE privind etica publicării științifice	73
IV.3. Termeni utilizați în etica publicării – COPE	77
Activități practice	100
Bibliografie minimală	102
S.V. Publicarea multiplă, între autoplagiat și diseminare legitimă a rezultatelor cercetării (Seminar aplicativ bazat pe exersare colectivă)	104
V.1. Definierea și tipologia publicării multiple	105

V.2. Diseminarea legitimă a rezultatelor și limitele reutilizării	108
Activități practice	110
Bibliografie minimală	113
S.VI. Neutralitatea axiologică ca valoare etică a cercetării (Seminar aplicativ bazat pe rezolvarea de exerciții și probleme)	115
VI.1. Neutralitatea axiologică și tensiunea dintre obiectivitate și angajare valorică în cercetare	115
VI.1.1. <i>Dilema între obiectivitate și asumarea poziționalității</i>	116
VI.1.2. <i>Percepțiile cercetătorilor asupra valorilor în știință</i>	117
VI.1.3. <i>Deconstruirea mitului neutralității totale</i>	119
VI.2. Neutralitatea axiologică în practică – între ideal normativ și instrument de legitimare	121
VI.2.1. <i>Neutralitatea ca valoare normativă în codurile de etică</i>	122
VI.2.2. <i>Instrumentalizarea retoricii neutralității în scopuri instituționale</i>	124
VI.2.3. <i>Modele alternative – cercetare reflexivă și etică incluzivă</i>	127
Activități practice	130
Bibliografie minimală	133
S.VII. Accesibilizarea rezultatelor cercetării ca deziderat etic. Sistemul jurnalelor cu acces deschis (Open Journals Systems) (Seminar aplicativ bazat pe rezolvarea de exerciții și probleme)	135
VII.1. Fundamentele etice ale accesului deschis la publicațiile științifice	136

VII.2. Modele și mecanisme de publicare în regim de acces deschis la cercetarea științifică.....	139
VII.3. Provocări și limite ale accesului deschis la rezultatele cercetării	142
Activități practice	146
Bibliografie minimală.....	149

Introducere

Integritatea academică constituie fundamentul vieții universitare și al credibilității procesului de generare și diseminare a cunoașterii. Aceasta nu reprezintă doar un set de norme de conduită, ci un reper axiologic indispensabil pentru orice demers intelectual desfășurat în spațiul universitar. Respectarea standardelor de etică și corectitudine implică, în mod necesar, asumarea responsabilității individuale în redactarea, publicarea și evaluarea lucrărilor științifice, precum și în raportarea corectă a rezultatelor cercetării (Sandu, 2015; Sandu & Popoveniuc, 2018). Fundamentele internaționale ale gândirii etice aplicate în cercetare și educație se regăsesc în mai multe documente de referință. *Codul de la Nürnberg*, elaborat în urma proceselor de la Nürnberg, formulează exigențe etice esențiale privind consimțământul informat și protecția persoanei implicate în cercetare (United States Holocaust Memorial Museum, n.d.). *Declarația Asociației Medicale Mondiale de la Helsinki* dezvoltă principiile etice pentru cercetările care implică participanți umani, subliniind importanța respectului, a echilibrului între riscuri și beneficii și a transparenței în comunicarea științifică (World Medical Association, n.d.). În mod complementar, *The Belmont Report* a sistematizat trei principii fundamentale – respectul pentru persoane, binefacerea și echitatea – care oferă un cadru etic general valabil pentru evaluarea morală a activităților de cercetare (National Commission for the Protection of Human Subjects of Biomedical and Behavioral Research, 1979).

Pe baza acestor repere fundamentale, reflecția etică s-a extins dincolo de domeniul cercetării biomedicale, căpătând relevanță tot mai mare în ansamblul activităților academice și educaționale. În acest context, integritatea academică a devenit un concept-cheie care vizează atât conduita cercetătorilor, cât și a studenților, incluzând

S.I. Utilizarea softului *Turnitin* pentru identificarea posibilului plagiat (Seminar introductiv-orientativ)

Obiectivele unității de seminar

Ob. 1: Dezvoltarea capacității de a recunoaște și de a clasifica formele de plagiat în contextul redactării științifice și al normelor juridice aplicabile în domeniul academic.

Ob. 2: Formarea competenței de utilizare operativă a platformei Turnitin în vederea analizării gradului de similitudine al documentelor academice.

Ob. 3: Exersarea analizei critice asupra rapoartelor de similitudine generate automat, cu accent pe distincția dintre suprapunerea formală a conținutului și încălcarea drepturilor de autor.

Ob. 4: Consolidarea atitudinilor etice și deontologice prin aplicarea standardelor de integritate academică în procesul de redactare și evaluare a lucrărilor științifice.

Metode de predare / învățare:

⇒ **Expunere interactivă** – metodă prin care cadrul didactic prezintă conținutul, stimulând în același timp întrebări și intervenții din partea studenților.

⇒ **Analiză de caz** – metodă bazată pe examinarea unor situații concrete, utilizată pentru a dezvolta gândirea critică și capacitatea de interpretare.

⇒ **Învățare prin descoperire asistată** – metodă care încurajează explorarea individuală sau în grup, cu sprijinul și ghidajul cadrului didactic.

I.1. Noțiuni introductive despre abaterile de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare

Activitatea de cercetare-dezvoltare este guvernată de principii etice și reguli menite să garanteze corectitudinea procesului științific și credibilitatea rezultatelor obținute. Respectarea acestor norme constituie o condiție fundamentală pentru menținerea încrederii în comunitatea academică și pentru asigurarea unei relații responsabile între cercetători și societate. Abaterile de la bunele practici nu se limitează la simple erori, ci presupun comportamente care afectează integritatea științifică, compromițând atât valoarea rezultatelor, cât și reputația instituțiilor implicate. Studiarea acestor abateri este necesară pentru a înțelege mecanismele prin care ele pot fi prevenite, identificate și sancționate. În acest fel, formarea viitorilor cercetători nu se reduce la acumularea de cunoștințe tehnice, ci include și asumarea unor standarde etice clare, care să orienteze activitatea științifică spre responsabilitate și transparență.

I.1.1. Reglementări privind respectarea bunei conduite în cercetare

În conformitate cu dispozițiile art. 2¹ din Legea nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, abaterile de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare sunt reglementate distinct, în funcție de aria vizată, și, în măsura în care nu constituie infracțiuni potrivit legii penale, acestea includ:

(1) În ceea ce privește normele prevăzute la art. 2 lit. a) – „norme de bună conduită în activitatea științifică”, se consideră abateri:

„a) confecționarea de rezultate sau date și prezentarea lor ca date experimentale, ca date obținute prin calcule sau simulări numerice pe calculator ori ca date sau rezultate obținute prin calcule analitice ori raționamente deductive;

b) falsificarea de date experimentale, de date obținute prin calcule sau simulări numerice pe calculator ori de date sau rezultate obținute prin calcule analitice ori raționamente deductive;

c) îngreunarea deliberată, împiedicarea sau sabotarea activității de cercetare-dezvoltare a altor persoane, inclusiv prin blocarea nejustificată a accesului la spațiile de cercetare-dezvoltare, prin avarierea, distrugerea ori manipularea aparaturii experimentale, a echipamentului, a documentelor, a programelor de calculator, a datelor în format electronic, a substanțelor organice sau anorganice ori a materiei vii necesare altor persoane pentru derularea, realizarea sau finalizarea activităților de cercetare-dezvoltare.” (Legea nr. 206/2004, art. 2¹, alin. (1), lit. a-c)

(2) În ceea ce privește normele prevăzute la art. 2 lit. b) – „norme de bună conduită în activitatea de comunicare, publicare, diseminare și popularizare științifică, inclusiv în cadrul cererilor de finanțare depuse în cadrul competițiilor de proiecte organizate din fonduri publice”, sunt considerate abateri:

„a) plagiatul;

b) autoplagiatul;

c) includerea în lista de autori a unei publicații științifice a unuia sau mai multor coautori care nu au contribuit semnificativ la publicație ori excluderea unor coautori care au contribuit semnificativ la publicație;

d) includerea în lista de autori a unei publicații științifice a unei persoane fără acordul acesteia;

e) publicarea sau diseminarea neautorizată de către autori a unor rezultate, ipoteze, teorii ori metode științifice nepublicate;

f) introducerea de informații false în solicitările de granturi sau de finanțare, în dosarele de candidatură pentru abilitare, pentru posturi didactice universitare ori pentru posturi de cercetare-dezvoltare.” (Legea nr. 206/2004, art. 2¹, alin. (2), lit. a-f)

(3) În ceea ce privește normele de bună conduită prevăzute la art. 2 lit. c) – „norme de bună conduită în activitatea de evaluare și monitorizare instituțională a cercetării-dezvoltării, de evaluare și monitorizare de proiecte de cercetare-dezvoltare obținute prin acțiuni din cadrul Planului Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare și de evaluare de persoane în vederea acordării de grade, titluri, funcții, premii, distincții, sporuri, atestate sau certificate în activitatea de cercetare-dezvoltare.”, abaterile de la acestea includ:

„a) nedeazăluirea situațiilor de conflicte de interese în realizarea sau participarea la evaluări;

b) nerespectarea confidențialității în evaluare;

c) discriminarea, în cadrul evaluărilor, pe criterii de vârstă, etnie, sex, origine socială, orientare politică sau religioasă, orientare sexuală ori alte tipuri de discriminare, cu excepția măsurilor afirmative prevăzute de lege.” (Legea nr. 206/2004, art. 2¹, alin. (3), lit. a-c)

(4) Cu referire la normele prevăzute la art. 2 lit. d) – „norme de bună conduită în funcțiile de conducere în activitatea de cercetare-dezvoltare.”, se consideră de la normele de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare următoarele fapte:

„a) abuzul de autoritate pentru a obține calitatea de autor sau coautor al publicațiilor persoanelor din subordine;

b) abuzul de autoritate pentru a obține salarizare, remunerare sau alte beneficii materiale din proiectele de cercetare-dezvoltare conduse ori coordonate de persoane din subordine;

c) abuzul de autoritate pentru a obține calitatea de autor sau coautor al publicațiilor persoanelor din subordine ori pentru a obține salarizare, remunerare sau alte beneficii materiale pentru soți, afini ori rude până la gradul al III-lea inclusiv;

d) abuzul de autoritate pentru a impune nejustificat propriile teorii, concepte sau rezultate asupra persoanelor din subordine;

e) obstrucționarea activității unei comisii de etică, a unei comisii de analiză sau a Consiliului Național de Etică, în cursul unei analize a unor abateri de la buna conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare din subordine;

f) nerespectarea prevederilor și procedurilor legale destinate respectării normelor de bună conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare prevăzute în prezenta lege, în Legea nr. 1/2011, în Codul de etică, în codurile de etică pe domenii, în regulamentele de organizare și funcționare a instituțiilor de cercetare-dezvoltare, respectiv în cartele universitare, după caz, inclusiv nepunerea în aplicare a sancțiunilor stabilite de către comisiile de etică conform art. 11 alin. (6) din prezenta lege sau de către Consiliul Național de Etică, conform art. 326 din Legea nr. 1/2011.” (Legea nr. 206/2004, art. 2¹, alin. (4), lit. a-f)

(6) De asemenea, pot atrage răspunderea etică prin asociere următoarele situații:

„a) participarea activă în abateri săvârșite de alții;

b) cunoașterea abaterilor săvârșite de alții și nesesizarea comisiei de etică prevăzute la art. 9 sau a Consiliului Național de Etică;

c) coautoratul publicațiilor conținând date falsificate sau confecționate;

d) neîndeplinirea obligațiilor legale și contractuale, inclusiv a celor aferente contractului de mandat sau contractelor de finanțare, în exercitarea funcțiilor de conducere ori de coordonare a activităților de cercetare-dezvoltare.” (Legea nr. 206/2004, art. 2¹, alin. (6), lit. a-d)

Reglementările analizate evidențiază faptul că abaterile de la normele de bună conduită nu sunt tratate în mod general, ci sunt clasificate pe domenii distincte: activitatea științifică propriu-zisă, comunicarea și publicarea rezultatelor, evaluarea și monitorizarea proiectelor, respectiv exercitarea funcțiilor de conducere. Această

structurare nu este întâmplătoare, ci reflectă complexitatea mediului academic și nevoia de a adapta normele etice la fiecare etapă a cercetării.

O diferență fundamentală care reiese din cadrul normativ este aceea dintre erorile inerente procesului științific și abaterile intenționate. Dacă primele pot fi corectate prin mecanisme de verificare și evaluare, cele din urmă implică o încălcare deliberată a principiilor etice și atrag răspunderea directă a cercetătorului. În acest sens, legea subliniază nu doar dimensiunea individuală a responsabilității, ci și rolul instituțional în prevenirea și sancționarea comportamentelor care afectează integritatea academică.

Prin aceste dispoziții, legiuitorul urmărește să ofere un cadru de protecție pentru întreaga comunitate științifică, în care competiția și recunoașterea profesională să se bazeze pe merite reale, nu pe practici incorecte. În același timp, reglementarea are rolul de a menține încrederea publicului în activitatea de cercetare, un aspect esențial într-o societate democratică, unde rezultatele științifice influențează direct politicile publice, mediul economic și viața cotidiană.

I.1.2. Definirea conceptelor-cheie în domeniul eticii academice

Înțelegerea corectă a abaterilor de la normele de bună conduită presupune cunoașterea unor termeni fundamentali ai eticii academice. Legea nr. 206/2004 oferă definiții explicite pentru concepte-cheie, care stabilesc cadrul de interpretare și aplicare a regulilor de integritate în cercetare.

Articolul 4 din Legea nr. 206/2004 definește următorii termeni:

„a) *coautor al unei publicații – orice persoană nominalizată în lista de autori a unei publicații științifice;*

b) *confeccionarea de rezultate sau date – raportarea de rezultate sau date fictive, care nu sunt rezultatul real al unei activități de cercetare-dezvoltare;*

c) *falsificarea de rezultate sau date – raportarea selectivă sau respingerea datelor ori a rezultatelor nedorite; manipularea reprezentărilor sau a ilustrațiilor; alterarea aparatului experimental ori numeric pentru a obține datele dorite fără a raporta alterările efectuate;*

d) *plagiatul – expunerea într-o operă scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic, a unor texte, expresii, idei, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, ale altor autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale;*

e) *autoplagiatul – expunerea într-o operă scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic, a unor texte, expresii, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, ale aceluiași sau aceluiași autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale.” (Legea nr. 206/2004, art. 4, alin. 1)*

Definițiile prevăzute de lege oferă un cadru conceptual necesar pentru delimitarea clară a abaterilor de la bunele practici. Ele stabilesc un limbaj comun, care permite recunoașterea și sancționarea unor comportamente problematice. De exemplu, distincția între „confeccionarea” și „falsificarea” datelor evidențiază două tipuri diferite de încălcări: una care presupune inventarea completă a informațiilor și alta care implică manipularea unor date reale. Această precizare este importantă deoarece ambele practici subminează credibilitatea științei, dar în moduri diferite și cu consecințe variabile asupra rezultatelor.

Totodată, includerea noțiunilor de plagiat și autoplgiat reflectă faptul că etica academică nu privește doar producerea datelor, ci și modul în care acestea sunt comunicate și diseminate. Dacă plagiatul afectează în mod direct recunoașterea autorilor și corectitudinea atribuirii intelectuale, autoplgiatul ridică probleme legate de

transparența și integritatea procesului de publicare. În ambele cazuri, consecința este compromiterea încrederii în calitatea și originalitatea cercetării.

Prin aceste definiții, legea nu doar descrie practici interzise, ci trasează limite clare între conduita acceptabilă și cea sancționabilă. Claritatea terminologică devine astfel un instrument esențial pentru educarea cercetătorilor, pentru aplicarea uniformă a regulilor de integritate și pentru consolidarea unei culturi academice bazate pe responsabilitate.

Ghidul pentru identificarea plagiatului în lucrările științifice elaborat de Consiliul Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării – CNECSDTI (2017) are ca scop oferirea unui cadru metodologic clar pentru identificarea și evaluarea plagiatului în lucrările științifice. După ce stabilește obiectivele generale ale demersului, documentul propune o definiție riguroasă a plagiatului, urmată de o serie de principii și clasificări utilizate în analiza cazurilor concrete. În mod deosebit, ghidul subliniază că gravitatea abaterii nu este diminuată de combinarea textului original cu cel preluat necorespunzător și că nu doar reproducerea textului, ci și preluarea necreditată a ideilor poate constitui o formă de plagiat. Totodată, sunt abordate aspecte precum responsabilitatea în cadrul lucrărilor colective, limitele aplicabilității noțiunii de „cunoaștere comună” și independența principiilor de integritate față de contextul legal. În a doua parte a documentului sunt detaliate metodele de analiză, cu accent pe cuantificarea proporției de text preluat, pe identificarea autorilor fictivi și pe rolul esențial al expertizei în evaluarea conținutului suspect. Ghidul se distinge printr-o abordare echilibrată, bazată pe criterii obiective, dar și prin clarificări utile care permit delimitarea fermă între eroare și fraudă științifică (Consiliul Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării, 2017).

1.1.3. Fundamente axiologice și structurarea analitică a practicilor de plagiat

Principiile consacrate în articolul 3 din *Codul-cadru de etică și deontologie universitară* reflectă o viziune coerentă și cuprinzătoare asupra valorilor fundamentale care trebuie să guverneze activitatea academică din învățământul superior. Libertatea academică, ca prim principiu, stă la baza procesului educațional și a cercetării științifice, oferind cadrul necesar exprimării ideilor, dezbaterii critice și inovării. Aceasta este completată de principiul răspunderii publice, care ancorează activitatea universitară în responsabilitatea față de societate și față de normele etice general recunoscute. Echitatea, nediscriminarea și egalitatea de șanse asigură un climat educațional incluziv, iar transparența și integritatea morală și profesională devin garanții ale corectitudinii proceselor academice. Dreptul la apărare și independența față de orice formă de influență protejează autonomia personală și instituțională, fundament esențial al unui mediu academic autentic.

În același registru valoric, principiile care vizează respectarea drepturilor și libertăților membrilor comunității universitare, responsabilitatea morală, socială și profesională, precum și garantarea identității culturale și a dialogului intercultural contribuie la modelarea unei comunități academice pluraliste și deschise. Imparțialitatea și obiectivitatea asigură aplicarea corectă a regulilor, fără favoritisme sau prejudecăți, în timp ce promovarea interesului superior al beneficiarului direct – studentul – subliniază orientarea întregului proces educațional către formarea competentă și etică a acestuia. Aceste principii nu trebuie înțelese doar ca norme abstracte, ci ca repere concrete în activitatea zilnică a personalului didactic și de cercetare, în raport cu colegii, studenții și instituția în ansamblu (Guvernul României, 2024).

În evaluarea conduitei științifice, este esențial să se țină cont de particularitățile disciplinelor din care provin textele analizate. În